



Ha canviat molt l'escola ?

Una investigació sobre nosaltres mateixos

Objectius generals dels materials didàctics

Objectius	Dossier	Objectiu general	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Objectiu 1	El dia a dia d'un poble	Comprendre que la història es construeix mitjançant fonts primàries	Reconèixer que cada document conté informació sobre un fet concret.	Aprendre a extreure informació de documents diversos i que aquesta informació no és igualment rellevant.	Aprendre a ordenar i classificar la informació proporcionada per les diverses fonts documentals, atenent a la finalitat de reconstruir algun aspecte del passat.
Objectiu 2	La Cristalleria Planell	Comprendre que la recerca històrica es basa en la formulació d'hipòtesis sobre els fets.	Ordenar les fonts amb la finalitat d'obtenir una conclusió provisional lògica. A l'hora d'explicar problemes històrics, situar alguns fets, causes i conseqüències en un ordre lògic d'importància.	Comprendre que per examinar els fets poden ser necessàries diverses hipòtesis de treball.	Intentar contextualitzar amb els fets històrics de cada moment, una hipòtesi concreta.
Objectiu 3	Una empresa exemplar	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.		
Objectiu 4	La Cristalleria Planell	Adquisició i avaluació d'informació històrica a partir de les fonts documentals.	Adquirir informació a partir d'una font històrica seleccionada prèviament.	Adquirir informació històrica a partir de fonts diverses que contenen més informació de la que es necessita per a realitzar una tasca específica i seleccionar tipus de fonts que podrien ser útils per a proporcionar informació en una investigació històrica.	Demostrar una consciència creixent del caràcter de les fonts i llurs diversos usos i limitacions, les circumstàncies que varen conduir a la seva creació i si es poden emprar dades que siguin millors.
Objectiu 5	Ha canviat molt l'escola?	Comprendre que el procés històric està subjecte a canvis constants que només poden ser estudiats mitjançant la comparació.	Establir comparacions entre l'abans i el després.	Verificar i jerarquitzar els canvis ocorreguts en un espai temporal.	Aprendre que hi ha elements més resistents al canvi que d'altres, i que en les nostres societats, moltes de les nostres certeses i creences també estan destinades a canviar
Objectiu 6	Investiguem els àlbums fotogràfics	Ser conscient que per treballar els documents del passat cal aprendre un sistema de classificació i anàlisi de tot tipus de fonts.	Classificar les fonts fotogràfiques de forma autònoma i treure'n informació diversa en funció d'uns criteris d'anàlisi.	Dur a terme una recerca fotogràfica en les pròpies imatges familiars, analitzant-les segons uns criteris previs d'anàlisi.	Relacionar la informació extreta de les fonts gràfiques tot comparant-les amb els fets de caràcter històric succeïts en els períodes apareguts en les imatges.

Ha canviat molt l'escola ? Una investigació sobre nosaltres mateixos

Contingut del dossier

El dossier conté un conjunt de documents pertanyents a ple segle XIX referits a l'escolarització de la població infantil i juvenil. Es tracta de circulars, cartes, nòmines i informes relacionats amb el procés d'escolarització.

S'adjunta una relació de tota la documentació.

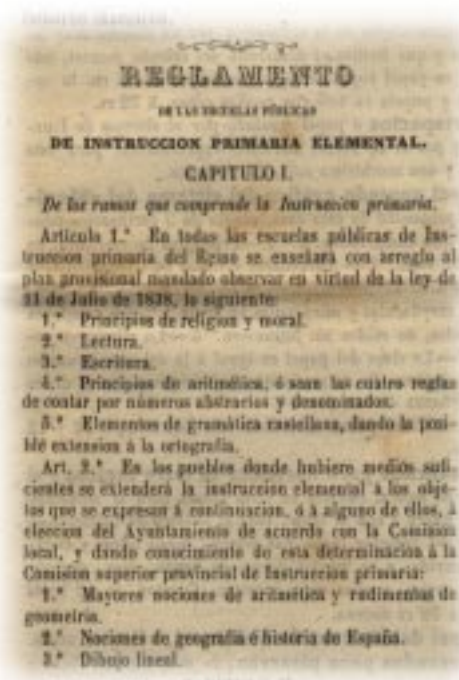
Objectius del dossier

Aquest dossier pretén aconseguir un objectiu important: Comprendre que el procés històric està subjecte a canvis constants que només poden ser estudiats mitjançant la comparació.

Per aconseguir aquest objectiu s'ha utilitzat documentació relativa a les escoles de l'antic poble de les Corts durant els anys de meitat del segle XIX. L'alumnat podrà establir comparacions entre l'abans i el moment present.

La **documentació** de l'Arxiu Municipal del Districte de les Corts és extraordinàriament **completa** en aquest tema i permet investigacions de tota mena. El nostre propòsit és utilitzar aquestes fonts per mostrar els processos de continuïtat i de canvi en la història. Partim de l'evidència que la història i el pas del temps només són observables si s'enregistren els canvis i es comparen. Per tant, cal ensenyar l'alumnat a observar els processos de canvi mitjançant les comparacions.

L'estudi del canvi i de les continuïtats s'ha centrat en la documentació de l'establiment i regulació de les escoles públiques de les Corts a mitjans del segle XIX i a finals d'aquesta centúria. Aquestes escoles, l'alumnat les ha de comparar amb les seves.



Objectiu general

Comprendre que el procés històric està subjecte a canvis constants que només poden ser estudiats mitjançant la comparació.

■ Nivell 1

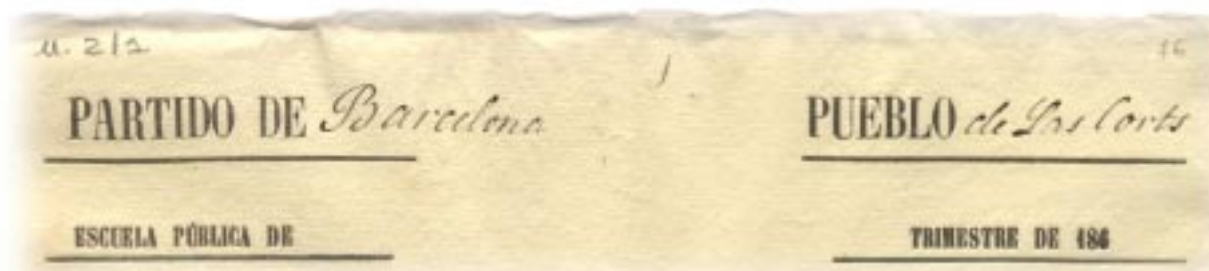
Establir comparacions entre l'abans i el després.

■ Nivell 2

Verificar i jerarquitzar els canvis ocorreguts en un espai temporal.

■ Nivell 3

Aprendre que hi ha elements més resistents al canvi que d'altres, i que, en les nostres societats, moltes de les nostres certeses i creences també estan destinades a canviar.

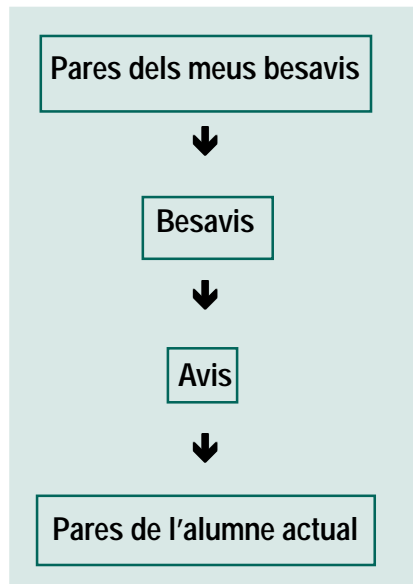


Suggeriments de treball pel professorat

Aquesta investigació històrica planteja esbrinar **com funcionaven les escoles de nens i nenes a meitat del segle XIX**, en dos moments concrets: la dècada de 1860 i la de 1890. Per fer aquesta recerca històrica es proposa un procés basat en cinc passos.

1. Fer-se preguntes sobre el que volem i podem conèixer

Cal fer notar que els documents que estudiarem van ser produïts quatre generacions abans dels nostres alumnes actuals, és a dir, que cal retrocedir de la següent forma:



Per poder fer el treball d'anàlisi i comparació de documents, caldria prèviament pensar quines coses es volen conèixer sobre les escoles.

Les **qüestions fonamentals** que no podem oblidar són:

- Quina era l'edat d'escolarització ?
- Nens i nenes estaven junts a l'escola o separats?
- Quines coses els ensenyaven?
- Hi havia sistemes de control de faltes?
- Hi havia exàmens? Qui els feia?
- Hi havia formes de castigar? Quines?
- Quin material empraven per treballar a les escoles?
- Tenien llibres de text? Quins? Com eren?
- Els nens i nenes pobres, podien anar a l'escola? Qui ho pagava?
- Els mestres, qui els nomenava? Quins estudis tenien?
- Qui controlava els mestres i les mestres?
- Com eren les escoles?



2. Fer fitxes per poder classificar el material d'arxiu

Aquests temes s'han de plantejar, encara que no es poden resoldre fins que no es comenci el treball d'investigació. El següent pas ha de ser la classificació del material d'arxiu que hi ha en el dossier. Es tracta d'un conjunt desordenat de papers, alguns d'ells de difícil lectura.

La classificació que proposem hauria de començar per fer una **fitxa de tots els documents** que componen el dossier; aquesta fitxa pot fer-se seguint l'esquema que plantegem a continuació:

Tipus de document: (poseu una creu en el lloc indicat)

Text imprès Formulari imprès i omplert a mà Text manuscrit

Any del document:

(si és possible cal posar-hi la data exacta; si no caldria intentar aproximar la data, ja sigui comparant el tipus de lletra amb la d'altres que estiguin datats, ja sigui perquè hi surt algun nom propi del que sabem alguna cosa, etc.)

Tema principal a què fa referència:

(Sempre hi ha un tema principal, com per exemple: reglament de l'escola, factura de material escolar, carta de reclamació, informe de l'ajuntament, etc. En cas que es cregui oportú, es poden esmentar temes secundaris com: es parla també de la neteja de l'escola, s'esmenta la situació laboral de la ciutat, etc.)

Persona o persones que el signen o que hi són esmentades:

Aquestes persones poden ser noms de mestres com per exemple: Margarita Martorell, professora; o bé el nom de l'alcalde, el nom del president de Junta, etc. Serveixen per poder datar documents dels quals no tinguem dades, o bé per relacionar problemes concrets en els quals s'esmenta un batlle o un mestre.



3. Determinar els documents més significtius o rellevants per respondre les preguntes

El següent pas és determinar **quins poden ser els documents més rellevants** per fer-nos una idea de com funcionaven les escoles. El document més rellevant sempre és:

- El que té més informació i més clara.
- El que ens informa dels aspectes més generals.
- El que podria haver estat llegit per més persones en l'època que investiguem.

Creiem que, en el cas que ens ocupa, el document més rellevant és el text de "*Al magisterio de primera enseñanza*" (document 1) imprès el 1863 i on hi ha dues coses importants:

- El "*Reglamento de las escuelas públicas de instrucción primaria elemental*"
- El "*Catálogo especial para los señores maestros de los libros y artículos para escuelas que se hallan en venta en la Librería de Juan Bastinos é Hijo, administrador de "El Monitor de primera enseñanza"*"

Aquest document permet, ell sol, respondre a una bona part de les preguntes que ens hem fet inicialment, ja que parla dels continguts, de l'organització de l'escola, dels controls, dels locals, etc.

El "*Catálogo*" permet desxifrar molts dels documents que segueixen, ja que, sovint, els mestres es referien a llibres de text o a material escolar pels noms dels autors o bé per la primera paraula del títol, i si no es té el catàleg de material resulta difícil endevinar-ho.



4. Seguidament, cal comprovar si el conjunt de documents que tenim confirmen o no les observacions o respostes obtingudes gràcies als documents més rellevants

Aquesta tasca implica, en aquest cas, adonar-se que una cosa és el reglament i l'altra el que realment podia passar a l'escola.

Així, per exemple, en aquesta investigació cal agafar els documents relatius als anys més propers al 1863, data del reglament esmentat.

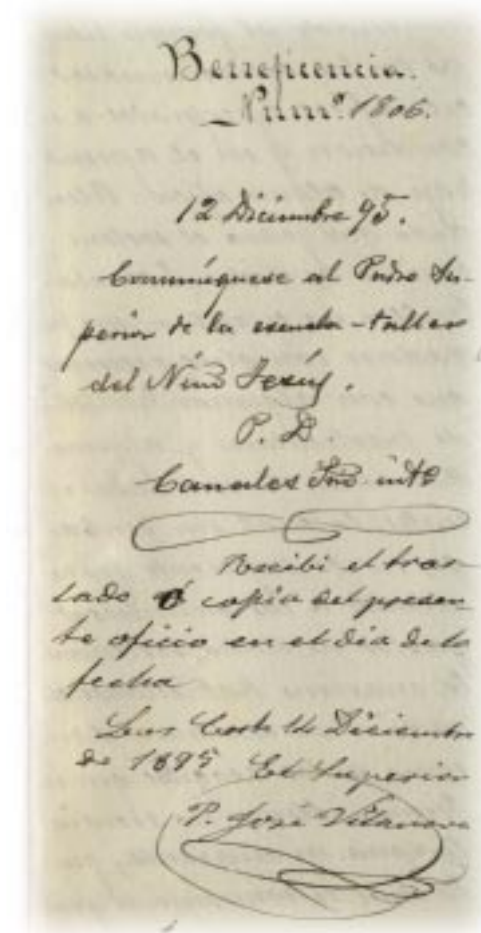
La documentació permet comprovar els següents aspectes:

■ El control administratiu de les **despeses** dels mestres (per exemple, documents 7, 8, 9 i 10) i la relativa misèria en què vivia l'escola amb uns **pressupostos** d'entre 417 i 625 rals (document 13). El sou del mestre de les Corts al 1864, consignat en el seu nomenament, era de 2500 rals anuals (document 61), és a dir, uns 208,33 rals mensuals o, el que és el mateix, uns 6,9 rals diaris.

Per poder saber què significava aquest sou cal comparar-lo amb d'altres del mateix any; així el 1861 es pagaven diàriament a Barcelona els següents sous:

Treballador de la indústria del cotó	6,30 rals diaris
Treballador de la indústria de la llana	8,00 rals diaris
Treballador de la indústria del metall fos.....	6,9 rals diaris
Treballador de la indústria del curtí	5,94 rals diaris
Treballador de la indústria del sabó.....	8,56 rals diaris ¹

¹ Vegeu les dades a Tuñón de Lara, *El movimiento obrero en la Historia de España*, Ed. Taurus, Barcelona, 1972, pag. 108.



El governador civil guanyava uns 40.000 rals anuals més 20.000 rals de les despeses de representació.

■ **L'escola de nens tenia menys alumnes (28) i en canvi més pressupost (625 rals) que la de nenes, amb més alumnes (34) i menys inversió (417).** Es pot fer la comprovació en els anys 1861 per l'escola de nens i 1860 i 1862 per l'escola de nenes.

■ A l'escola, els nens que hi consten com a "*no pudientes*", és a dir pobres, són la majoria (26 d'un total de 28 matriculats) mentre que, en el cas de les nenes, és a la inversa (6 *no pudientes* d'un total de 34 matriculades).

Finalment, entre la documentació hi ha papers corresponents a l'expedient fet a un mestre de les Corts, un tal Andreu Llopert, a qui van acusar, entre altres coses, d'abusos deshonestos i de l'intent de violació d'una filla de 20 anys (documents 25, 46, 47, 66 i 48). L'expedient, que va prosperar i, per tant, el mestre inculpat va ser separat de la docència, revela la lleugeresa amb què es podien fer les acusacions i la facilitat amb què una persona podia ser castigada amb suspensió de "*empleo y sueldo*", sense fer massa verificacions; així, per exemple, no hi ha el testimoni de la filla i, encara que no es detecten irregularitats en els seus documents, té informes negatius de la Junta Municipal.

5. Comparació amb la documentació de finals de segle i amb l'escola d'ara

Hi ha diversos **documents per fer la comparació**; els més importants són els inventaris (documents 6, 19 i 50) i algunes instàncies (documents 15, 16 i 54) que mostren la poca atenció que rebia l'escola; també es pot veure com l'escola religiosa privada anava omplint els espais deixats per l'escola pública.

La comparació amb l'escola actual es pot fer intentant respondre les mateixes preguntes que hem fet al començament; ara, però, els testimonis de la Història són els alumnes, per tant, la documentació l'han de generar ells.

POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE	POR SUERTE
422	25	25	25	25	25	25	25	25

- Quina edat és la de l'escolarització obligatòria actual?
- Nens i nenes van junts a l'escola o separats?
- Quines coses s'estudien?
- Hi ha sistemes de control de faltes?
- Hi ha exàmens? Qui els fa?
- Hi ha formes de castigar? Quines?
- Quin material empram per treballar a les escoles?
- Tenim llibres de text? Quins? Com són?
- Els nens i nenes pobres, poden anar a l'escola? Qui ho paga?
- Els mestres, qui els nomena? Quins estudis tenen?
- Qui controla els mestres i les mestres?
- Com són les escoles?

Un cop fet aquest debat, els alumnes poden fer l'informe històric corresponent, en el qual han d'explicar:

- Quines coses han canviat de l'escola de fa 150 anys a la d'ara?
- Quines coses no han canviat en els darrers 150 anys?



Alguns suggeriments complementaris

Per complementar aquesta investigació, els docents podrien intentar **recollir informació sobre les escoles de la segona meitat del segle XIX**. Suggerim que:

- Per part dels alumnes, es portin a classe **llibres de text** i objectes propis de l'escola anterior a la seva.

- **Fotografies** de pares i avis quan anaven a l'escola (per tal de veure uniformes, material escolar, etc.).

- Alguns **instruments escolars** d'abans (mapes, plomes de metall amb tinta, llibretes d'exercicis, etc.).

- En el text del reglament de 1863 s'esmenta, en l'article 18, que "*las plumas deberán estar cortadas*". Això vol dir que escriuen amb **plomes** d'aus, que s'havien de tallar. També s'esmenta un **tinter** per cada dos nens. Com a pràctica es podria fer preparar una ploma per a cada alumne i que intentin escriure amb ella.

- Pel que fa als **suports de l'escriptura**, es parla dels caixons de sorra i de les pissarres, com a sistemes més econòmics que el paper. Es podria mostrar com s'escriu amb una canya i un caixó de sorra humida.

- Finalment, si es localitza algun **llibre de text més antic**, convindria poder analitzar els seus **continguts científics i ideològics**.

... al en metal á 110 y 120 rs. una. — Cisterna, en metal á 100 rs. una. — Armadores, en metal, á 100 rs. una y de Copéudo, en metal, á 180 rs. una.

Tinteros para colocar en los cuerpos de carpinteria, de plomo á 12 y 14 rs. docena y con tapadera sujetos al tintero con una cadenita, ó con una visagra á 16 reales docena. — De loza á 9 rs. docena.

Cuadritos de madera para poner las muestras de escribir arregladas á doble cristal, á 72 rs. docena.

Tablillas de carton arregladas para las diferentes secciones, con unas tiras movibles de papel para poner en ellas los nombres de los niños que las forman, pudiéndose je cambiando el orden de las mismas, á medida que los niños ingresen ó salgan de ellas, á 30 rs. docena, y otras tablillas para numerar los grupos á 16 rs. docena.

Mesas revueltas de papel superior, 2 dibujos; el mas sencillo, en negro á 10 rs. docena, y doradas á 16 rs. docena; el otro á 16 rs. docena en negro.

Plumas de empeno, grandes, doradas y en superior papel á 4 rs. docena y 24 rs. 100. — Id. pequeñas á 2 rs. docena y 14 rs. 100.

Plumas de ave, extranjeras, de superior calidad.

Núm.	En el ciento.
1.	3 ½
2.	3 ¼
3.	4
4.	4 ½
5.	4 ¾
6.	5 ½
7.	6
8.	7
3 pintadas.	4 ½
5	6

Plumas de acero de 2 y 3 puntas, á 5, 6, 7, 7 ½, 8, 10 y 11 rs. caja que contiene una gruesa, exceptuando las del Banco que son á 9 rs. y contienen 100 plumas.

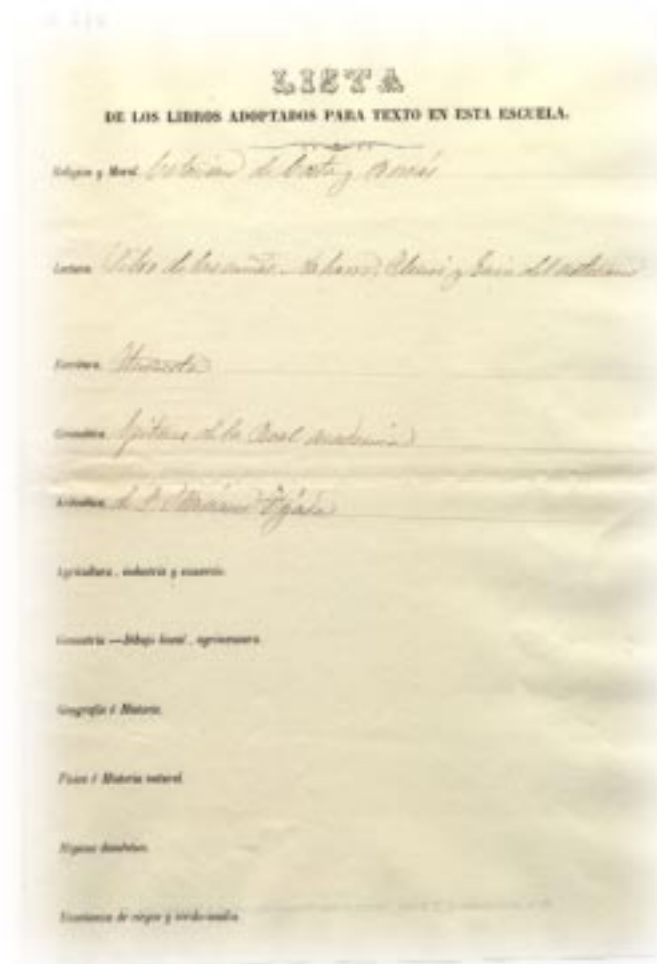
Algunes acotacions sobre l'educació en el segle XIX

L'educació a l'estat espanyol durant el priemr terç del segle XIX no va ser objecte de cap mena d'atenció per part de l'estat. Sols val la pena assenyalar la *Instrucción para régimen y gobierno de las escuelas primárias*, de 1834, inspirada per Pablo Montesinos, així com la teòrica prohibició de pagar als nens i nenes, segons una reial instrucció de 1837.

La burgesia espanyola no semblava estar massa preocupada per l'educació, ja que no necessitava treballadors que sabessin llegir i escriure; el retard del capitalisme espanyol no feia necessària l'escola, ja que no es requerien comptables, ni tècnics; sols mà d'obra barata i analfabeta. Per aquests motius, l'ensenyament obligatori de les primeres lletres no era una prioritat en la primera meitat del segle.

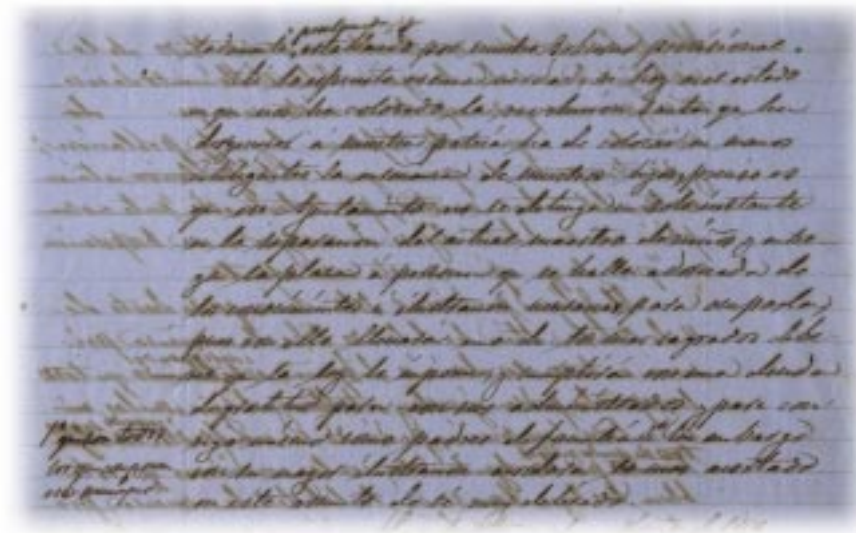
L'ensenyament importava tan poc a l'estat que aquestes qüestions es tractaven en un departament del *Ministerio de Fomento* de Madrid. De la poca importància que tot això tenia en dona fe la baixa quantitat de nens escolaritzats que el 1860, època de la documentació que analitzem, hi havia: 1024.882 alumnes entre escoles públiques i privades, mentre que la població en edat escolar superava els dos milions i mig. A tot això cal dir que més de la meitat dels alumnes escolaritzats no assistien als cursos complets i marxaven de l'escola abans dels deu anys (vegeu l'article 57 del *Reglamento* de l'Arxiu de les Corts). **L'analfabetisme afectava més de la meitat de la població masculina i gairebé les tres quartes parts de la femenina**, ja que les noies o no estaven escolaritzades o tenien una escolarització molt precària. L'ensenyament secundari en aquell any reunia no més de 20.000 alumnes en tot l'estat.

La regulació del sistema educatiu espanyol va ser duta a terme pel **ministre de foment del gabinet de Narváez, Claudio Moyano**(1809-1890), que va poder publicar la seva famosa



lleï a l'any 1857. A través d'aquesta llei, l'ensenyament primari era declarat obligatori a tot l'estat espanyol per primera vegada. Amb tot, l'any 1863 encara era vigent el *Reglamento provisional* de 21 de juliol de 1838, segons s'esmenta en *Al Magisterio de Primera enseñanza*, que constitueix el document més important per treballar el tema.

Finalment, cal tenir present com aquest estat de coses podia afectar el desenvolupament general del país; una població no escolaritzada poc podia llegir i comprendre càlculs elementals, ni assabentar-se de les nocions més bàsiques de política, ni llegir una carta, ni comprendre el funcionament de les institucions de crèdit... La revolució industrial requeria cada vegada més obrers i obreres amb capacitat de llegir i escriure coses elementals i bàsiques. Cultura i desenvolupament són dos factors que van lligats.



Relació de documentació del dossier

Document 1. Reglament de les escoles públiques d'Instrucció Primària Elemental, amb data de 1863.

Document 2. Factura de les despeses de l'escola pública del tercer trimestre de 1860 respecte el professor Andrés Llopart.

Document 3. Carta dirigida a l'alcalde de les Corts, escrita per José Matarrodona, president del «Centro Familiar Instructivo y Recreativo» de les Corts, datada el 9 d'abril de 1884.

Document 4. Carta dirigida a l'alcalde de les Corts, signada per José Mas i Rafael Torquella, amb data 6 de setembre de 1885.

Document 5. Carta per l'alcalde de les Corts escrita per la Junta del «Centro Familiar Instructivo y Recreativo» de les Corts, amb data 4 abril 1889.

Document 6. Inventari de llibres i altres objectes per a l'ensenyament. Inclou la liquidació de l'import dels costos dels materials esmentats.

Document 7. Relació de despeses d'Andrés Llopart durant el primer trimestre de 1860.

Document 8. Factura de les despeses de l'escola pública de nenes durant el primer trimestre de 1862, respecte a la professora Dolores Estany.

Document 9 i 10. Factura de les despeses de l'escola pública de nenes respecte a la professora Margarida Martorell, datat el 1862.

Document 11. Inventari del material i mobles de l'escola, redactat pel mestre Andrés Llopart, el 7 de juliol de 1862.

Document 12. Factura de material escolar comprat a la botiga «La Preceptora» de Barcelona, amb data 1 de setembre de 1862.

Document 13. Llista de llibres utilitzats a l'escola, que adjunta el pressupost dels costos de diferents materials escolars, pertanyent a l'any 1862.

Document 14. Carta de la Junta Local de la «Primera Enseñanza» de les Corts al senyor President d'Instrucció Pública de Barcelona, datada el 1863.

Document 15. Sol·licitud adreçada a l'ajuntament de les Corts, redactada per Pedro Casas, mestre de primària, amb data 17 d'agost de 1880.

Document 16. Carta dirigida al «Padre Superior de la Escuela-Taller del niño Jesús» de part de l'alcalde de les Corts, amb data 12 de desembre de 1895.

Document 17. Instància escrita per l'alcalde de les Corts al «Padre Superior de la Escuela-Taller del niño Jesús», datada del 13 de desembre de 1895.

- Document 18.** Carta escrita per Maria Lluïsa Sanchís i Rosa Bofarull dirigida a l'ajuntament de les Corts, amb data 11 de maig de 1896.
- Document 19.** Inventari del llibres donat per la biblioteca Popular al professor de l'escola pública de nens.
- Document 20.** Carta escrita per José Pons dirigida a l'alcalde de les Corts de Sarrià, el 21 de febrer de 1888.
- Document 21.** Carta de la Junta local de la «primera enseñanza» adreçada a la Junta provincial.
- Document 22.** Carta dirigida a Maria Lluïsa Sanchís, escrita per l'alcalde el 4 de maig de 1896.
- Document 23.** Carta dirigida a Miguel Dubá i Navas, amb data 10 de setembre de 1864.
- Document 24.** Carta de l'alcalde dirigida a la Junta d'Instrucció Pública, amb data 16 de juliol de 1891.
- Document 25.** Carta de l'alcalde dirigida a la Junta d'Instrucció Pública, datada del 10 de juliol de 1863.
- Document 26.** Carta adreçada al senyor President de la Junta Provincial d'Instrucció Pública, escrita per l'alcalde, amb data 30 de maig de 1891.
- Document 27.** Factura de les despeses de l'escola pública del segon trimestre de 1861 respecte el professor Andrés Llopart.
- Document 28.** Factura de les despeses de l'escola pública del tercer trimestre de 1861 respecte al professor Andrés Llopart.
- Document 29.** Comprovant de pagament de material escolar, comprat per Andrés Llopart, amb data 30 de setembre de 1861.
- Document 30.** Comprovant de pagament d'objectes per l'escola, d'Andrés Llopart, datat del 30 de setembre de 1861.
- Document 31.** Reglament de les escoles de «Peritos y Capataces Agrícolas» de l'any 1894.
- Document 32.** Carta de l'alcalde adreçada al jutge de Primera Instància del «Distrito de las afueras» amb data 10 de juliol de 1863.
- Documents 33 i 34.** Petició de la Junta d'Instrucció Pública de la província de Barcelona adreçada a l'alcalde, amb dates d'1 i 15 de gener de 1861, respectivament.
- Document 35.** Petició de la Junta d'Instrucció Pública de la província de Barcelona adreçada a l'alcalde, amb data 22 de Juliol de 1861.
- Document 36.** Petició de la Junta d'Instrucció Pública de la província de Barcelona adreçada a l'alcalde, amb data 1 de juliol de 1861.
- Document 37.** Petició de la Junta d'Instrucció Pública de la província de Barcelona adreçada a l'alcalde, amb data 1 d'octubre de 1861.

- Document 38.** Nota escrita destinada al senyor Governador, amb data 3 d'abril de 1861.
- Document 39.** Comprovant de pagament de material comprat per l'Andrés Llopart el dia 20 de juny de 1861.
- Document 40.** Escrit informatiu del nombre d'alumnes a l'escola, datat del 28 de juny de 1861.
- Document 41.** Comprovant de pagament de material comprat per Andrés Llopart el dia 24 de juny de 1861.
- Document 42.** Comprovant de pagament de material comprat per Andrés Llopart el dia 30 de juny de 1861.
- Document 43.** Carta adreçada al senyor Governador, escrita per l'alcaldia, amb data 4 d'agost de 1862.
- Document 44.** Circular per la Junta d'Instrucció Pública de la província de Barcelona adreçada al President de la Junta local de «Primera Enseñanza» de les Corts, amb data 14 de març de 1869.
- Document 45.** Carta escrita per Rafael Moreno, del col·legi «Pensionado de San José de Calasans» dirigida al President de la Junta d'Instrucció Pública de les Corts, amb data 10 de setembre de 1887.
- Document 46 i 47.** Relació de les faltes observades a l'escola pública de nens, sense data.
- Document 48.** Carta escrita per Andrés Llopart adreçada a la Junta Provincial d'Instrucció Pública de Barcelona, amb data 4 d'agost de 1862.
- Document 49.** Estat de comptes de les quantitats que corresponen a Andrés Llopart el quart trimestre del 1861.
- Document 50.** Inventari de material escolar, amb data 5 de febrer de 1891.
- Document 51.** Comprovant de pagament de material comprat per Andrés Llopart el dia 19 de novembre de 1861.
- Document 52.** Comprovant de pagament de material comprat per Andrés Llopart el dia 31 de desembre de 1861.
- Document 53.** Comprovant de pagament de material comprat per Andrés Llopart el dia 1 de desembre de 1861.
- Document 54.** Comprovant de pagament de material escolar comprat per Andrés Llopart el dia 13 de febrer de 1861.
- Document 55.** Carta a la Junta Provincial d'Instrucció Pública de Barcelona de la Junta Local d'Instrucció Primària de les Corts, amb data 21 de febrer de 1864.

Document 56. Escrit dirigit al Governador amb data 4 setembre de 1860.

Document 57. Escrit de l'alcalde Gerardo Riera adreçat a un mestre de l'escola pública de nens de les Corts, datat 1 d'octubre de 1894.

Document 58. Carta de l'ajuntament adreçada al Cap Superior Polític de Barcelona, escrita el dia 4 de desembre de 1840.

Document 59. Carta adreçada a l'alcalde de les Corts, escrita per l'enginyer director de les «Escuelas de Peritos y Capataces Agrícolas», datada l'1 d'abril de 1895.

Document 60. Nomenament de mestre de l'escola elemental de nens de les Corts de Sarrià al senyor Salvador Palmerola, per part del Rector de la Universitat de Barcelona, Don Juan Agell, amb data 2 de juny de 1864.

Document 61. Presa de possessió del càrrec de mestre per part del senyor Salvador Palmerola, davant la Junta Local d'Instrucció Primària de les Corts, amb data 12 de juny de 1864.

Document 62. Carta adreçada a Víctor Arnau, rector de la Universitat Literària de Barcelona, escrita per Joaquim Gelabert, el dia 2 d'octubre de 1859.

Document 63. Instància del mestre de l'escola pública de nens, Juan Compte i Vallbona adreçada al ajuntament Constitucional, amb data 1 de febrer de 1897. Inclou el vistiplau de l'alcalde amb data de 4 de febrer de l'esmentat any.

Document 64. Sol·licitud adreçada a l'alcalde de l'ajuntament Constitucional de les Corts, escrita per les mestres de l'escola municipal de nenes Maria Lluïsa Sanchís i Elvira Castejón, amb data 20 d'abril de 1897.

Document 65. Relació de les obres procedents de biblioteques populars que l'ajuntament dona al Casino de «la Unión Cortsense», amb data 13 de febrer de 1897.

Document 66. Carta adreçada a la Junta de la «Primera Enseñanza» de les Corts de Sarrià escrita pel vicepresident de la Junta d'Instrucció Pública, Carlos de Joranda y Varcancel, amb data 15 de febrer de 1864.

Document 67. Nota d'Andrés Llopart, amb data 20 de febrer de 1864.